

לויס לוי

ס פ ר י ם

היוצאים לאור בפעם ראשונה

על ידי

חברת מקיצי נרדמים

(הוקמה מחדש בשנת תרמ"ה)

תחת השגחת ראשי החברה:

אברהם ברלינער בכרלין,
מרדכי בראנן בברעסלא,
דוד גינסבורג בפעטרסבורג,
שלמה חיים האלבערשטאם בביליין,
אברהם אליהו הרכבי בפעטרסבורג,
מרדכי יאסטרואו בפילאדעלפיא,
צדוק כהן בפאריס,
דוד סימאנסען בקאפענהאנען,
משה עהרענרייך ברומא,
דוד קויפמאנן בבודאפעסט.

שנת עשתי עשרה תרנ"ה.

Megillath Sedarim.

BERLIN 1895.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.

(Dr. A. Berliner.)

In Commission bei J. Kauffmann

Frankfurt a. M.

Abraham b. Mordechai's

Denkwürdigkeiten

der

Synagoge von Aussee

(Megillath Sedarim)

herausgegeben

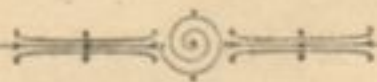
von

Emanuel Baumgarten.

Mit Anmerkungen

von

Prof. Dr. David Kaufmann.

BERLIN 1895.

Druck von H. Itzkowski, Gr. Hamburgerstr. 2.

ס פ ר

מגילת פדרים

בו יסופר

מהמארעות והתלאות והקורות של ק"ק אויסא יע"א.

חברו

הרב ר' אברהם ברודא בהרב ר' מרדכי ז"ל

בשנת תפ"ב לפ"ק

הוציאו לאור

מענדל בר"מ בוימגארטען

נין ונכד לאותו הרב הנאון הגדול החסיד בקש"ת מו"ה אברהם פרוסטיץ זצ"ל
בעל מחבר ס' "בפת המנעול" אשר היה אב"ד בק"ק אויסעע יע"א.

עם הגהות והערות החכם מו"ה

דוד קויפמאן נ"י

ברלין, תרנ"ה.

ברפוס צבי הירש בר' יצחק איטצקאווסקי

32.V1661

.yl, 016

אל הקורא.

ראה אנכי נותן לפניך היום את הספר ב"י המקורי מגלת סדרים, אשר בו ידובר
 על דבר התלאות והצרות המוצאות את עדת אויסעע בשנת תפ"ב ועין רואי לא שופתו
 עד כה בהיותו נסתר ונעלם ורבים וכן שלמים בקשוהו ולא מצאוהו. עד אשר
 הקרה ד' לפני לקנותו מעובדן אחד מבני העיר הנ"ל, אשר אבי זקנו היה מהנבחרים.
 שלוחי מצוה אשר לא נתנו מנוח לכף רגלם ושנה לעיניהם שמו לילות כימים וענו
 את נפשם עד אשר הצליח ד' חפצם בידם להציל שם כבוד ישראל ולהראות נגד
 העמים והשרים כי חפים הם מפשע ורק על לא חמס בכפם נרדפו ולא הונח למן.
 גדול ערך הספר הזה בפרט בימינו אלה, אשר אויבינו מסביב יביעו ידברו
 עלינו עתק וישפילו לעפר כבודנו, כי ממנו תראה ונכחת, כי לא חדש הדבר הזה
 עמנו ובכל דור ודור רבו שושנינו הדוברים הוות עלינו ומבקשים את רעתנו אך
 הקב"ה מצילנו מידם וכל כלי יוצר עלינו לא יצליח, כי לא ינום ולא יישן שומר
 ישראל. ואם יש אשר שמי חיינו יתקדשו בעבים והעולם חשך בעדנו, חלילה לנו
 מלהקדש ולאמור: כבר נוחלה אברהם תקותנו כי ישועתנו קרובה לבוא ולבני ישראל
 אור במושבותם. ואף גם זאת נלמוד מן הספר הזה לדעת כי עלינו להשמר ולהזהר
 בכל אמרי פינו ומשלח ידנו לכל נתן תואנה ופתחון פה לשושנינו להוציא עלינו דבה
 ולגולל אשמת יחידים על ראש עם ישראל כלו. מלבד זאת עיניך תחזינה מישרים כי
 לא בשאון ורעש ובקול ענות גבורה ולא בחרי אף וחמה יושע ישראל בעת צר לו
 כי אם בחכמה עצה ותבונה אשר הנן כעמוד-אש להאיר לנו הדרך לבוא בו אל
 מטרת ההצלה וההרוחה.

על אודות הספר בעצמו נכבדות ידבר המחבר בעצמו בהקדמת הספר ולא
 קצר במלין כי אם כל אשר הגה לבו אותו שמר לדבר ואל תתמה על החפץ אם
 הרחיב והרבה אמרים גם במקום שהיה אפשר לקצר כי מונח בשבע האדם אשר פיו
 ולבו נעשים כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק אם ריוח והצלה יעמוד לו אחרי אשר
 אמר נואש ולא ידע אל מי יפנה לעזרה, כנחל הזה, אשר מימיו יעברו חוצה וישטפו
 לאורך ולרוחב לכל רוח אם תפתחנה הארובות אשר סגרו בעדם הדרך, והמחבר
 המנוח ז"ל היה הגבר אשר ראה עני בני עדתו בשבט עברתו ומדוע לא ידבר וירוח
 לו אם כבר עבר זעם ולהנתונים בצרה היתה אורה שמחה ששון ויקר.

כבקרת רועה עדרו מעביר כל המעשים אשר נעשו אז בקהלתו תחת שבט עמו
 כותב סופר ומונה הכל כאשר לכל הראשון ראשון והאחרון אחרון לא נופל דבר מהם
 והמחבר ע"ה אשר יראת ד' על פניו לא נגע ח"ו בכבוד אותו הגאון הצדיק מו"ה

יששכר בער ז"ל אם לא כחד תחת לשונו שבנו של הגאון הזה שכח אלקיו והמסיר אחיו באשר לא ינובל שם הגאון ז"ל אף אם בנו סר מן הדרך הישר כנאמר על עלי הכהן: "כי מכבדי אכבד" גם אם בניו היו בני בליעל איש בחטאו ימות ולא ימותו אבות על בנים ח"ו.

הרב הגאון החכם הגדול מו"ה יוסף ווייסע נ"י אב"ד דק"ק עיר חדש בארץ הונגריא אשר בידירותו אתפאר והיא תהלתו, הורני לדעת כי אביו של יוסף המסור נקרא בשם מלא יוסף יששכר בן המקובל מו"ה אלחנן ז"ל אב"ד דק"ק קרעמזיער והמדינה משנת ת"ח עד שנת תנ"ה בעל המחבר ספרי ארבע' חרשים אשר נדפס בפפד"א תמ"א ובוויניציא שנת תס"א ספר שלשה שריגים ובסוף ימיו היה בדעתו לנסוע וללכת עם אשתו טויבע בת הגביר ר' שמחה אל אה"ק תוב"א עד העיר וויניציא¹⁾ ומשם חזר לק"ק קרעמזיער כי בשנת תנ"ד²⁾ באסיפת אחינו בני ישראל ממאָהרען לתקן תקנות כתוב וחתום שמו עם שם הגאון ר' דוד אפפענהיים ז"ל ביחד ומוה יצא כאר נוגה ששם "רב המדינה" היה שם הכבוד כי גם לר' יששכר בער גם לר' דוד אפ"ה שם זה נקרא.

בדבר נסיעתו לאה"ק אשא דעי למרחוק מדרך יודעי העתים אחרים ונראה שקרוב הוא אל האמת ועתה אחוך שמע לי.

ידוע כי במאה הרביעית לאלף השישי לב"ע פרדו הרעות ורביתה המחלוקה בישראל על דבר נביא השקר איש המתעתע שבתי צבי י"ש אשר הטא רבים משלומי אמוני ישראל להאמין באמונה שלמה שזמן חרותנו בא והוא בעצמו משיח בן דוד הגהו, מעבר מזה שבחוהו ורוממוהו וינשאוהו למעלה ראש ומעבר מזה חרפוהו ונדפוהו ויתנו אותו לחרם ולנדוי, נגע המחלקת הזאת פשתה בבית יעקב עד אשר גם באה"ק נהיו לשני מחנות, המחנה האחת דבקה בכל עוז בשבתי צבי והמחנה השניה החרימתהו. ובזמן ההוא הלכו ונסעו אוהביו מצפון לדרום וממזרח למערב להשמיע קול במחנה ישראל כי משיח ד' הוא ולו המלוכה, לרגלי הדבר הזה עלו גם רבים ממדינת מאָהרען לאה"ק (לירושלים)³⁾ להתערב בשמחתה ולשוש אתה משוש, והנה לדעתי גם הגאון מו"ה יששכר בער זצ"ל היה בתוכם וטויבע אשתו עמו בלי אשר התחשב ח"ו כבוד הגאון ז"ל בקהל דובקי אחרי ש"צ רק כל תשוקתו היתה לחבק בזרועות האהבה והחבה עיר קדשנו. ולתכלית זאת היה לו הגביר התקיף הגאון ר' שמשון ווערטהיימער זצ"ל לפה לפני יועצי המלכות לתת להגאון הנ"ל רשיון לנסוע דרך שטייערמארק אשר לא דרך בה כף רגל איש ישראל מאמצע המאה השלישית לאלף הששי עד היום ההוא למען הקל עליו הדרך כי קרוב הוא מהדרכים האחרים אשר יובילו לאה"ק כאשר כתב הוא בעצמו ובכבודו בהקדמתו לספר שלשה שריגים⁴⁾ וז"ל: וברכתי תעלה לראש משביר צדיק כביר נמיר וסביר כפתחו של אולם וכביר ה"ה המאור הגדול פרי עץ הדר אשרי הדור שהוא בתוכו וכו' ר"מ ואב"ד כש"ת מו"ה שמשון רב מדיני נ"י שהראני תקפו ונבורתו והגדיל חסדו האחרון מן הראשון

¹⁾ Kaufmann: Samson Wertheimer, S. 3, 64.

²⁾ Wolf: die alten Statuten תקנות ש"א, S. 114.

³⁾ Jost, Geschichte des Judenth. III., S. 177; Peter Beer: Geschichte der rel. Secten II., S. 193; צמח דוד חלק שלישי חכ"ו.

⁴⁾ Kaufmann: Samson Wertheimer, S. 64.

להשתדל לי כתב חירות ליסע דרך שטייערמארק ממש ארץ שלא עבר בה איש (ישראל) בזמן קרוב. אמנם המר שדי לו כי מתה עליו אשתו בדרך ומטעם זה שב מדרכו וחזר לבית מושב לו בק"ק קרעמויער אשר שם הושב אל מכוננו הראשון ונחיה לאב"ד במקדס ורב המדינה.

חותמו של הספר הזה הוא האמת כי זמן חבורו היה בחיים חייתם של כל אלה — בין בני ברית ובין שאינם בני ברית — אשר ידם היתה בכל אשר נעשה או נלחם בשערי קהלת אויסעע, והיתכן שהמחבר לא ירא ולא פחד כי יוכיחוהו על פניו ששקר ענה פיו אם ירחק מדרך האמת אף כחוט השערה. גם מזה נראה לעינים שכל דבריו אמת ולא עולתה בו, באשר לא נתן מחסום לפיו לספר גם דברים כאלה אשר השומעים לא ידינו את בני קהלתו לכף זכות, וזאת עדות נאמנה כי רוח האמת דבר בו ומלתה על לשונו. והמחבר ז"ל אך טוב עשה שמאהבתו לעמו ודתו לא כסה על פשעי איש ואיש כי כך דרכה של תורתנו הקדושה לגלות גם חטאי ופשעי אבותנו הראשונים ז"ל ולא תהדר פני איש. —

תוכן הספר יעורר בלב הקורא תשוקה וחפץ לקרוא בו מהחל ועד כלה, ולא לבד משום שימצא חפץ בספור המעשה שהיה אשר המחבר ז"ל יספרהו בשפה ברורה, כי אם מצד אנשי המעשה הנקראים בו בשם, תגל נפש הקורא אם בעיניו יראה כי בטבע האנשים האלה לאהוב את המקום ואת הבריות אשר בצרת אחיהם להם צר, כלם לא ייעפו ולא ייגעו לחשוב מחשבות איך נושע ישראל מיד חוק ממנו, כלם מוכנים ומוזמנים לעבוד עבודת הקדש ולהביא קרבנות מהונם ומגרוגם על מזבח אהבת עמם ודתם ומי אשר הגביר ללשונו ושפתו אתו יתיצב לפני שרים ויועצי מלוכה להיות לפה למבקשי עזרתם. ומדי דברי בו זכור אזכור כי בעוה"ר לא כימים אשר כבר חלפו והלכו הימים אשר אנחנו חיים במו, ומעשה תוקף זקנינו אשר הלכו לעולמם ונהגים מזיו שמם הטוב רחוק מכל מעשה תוקף אנשי דורנו כרחוק מזרח ממערב. המה היו כענקים במועצות ודעת במעשה וכאהבת עמם ודתם ואנחנו כחגבים. ולא נפלא הדבר מפני טעמים שונים. האחד כי אהבו את ד' בכל לבבם בכל נפשם ובכל מאדם, על כן קנא קנאו לד' צבאות בכל אברים שפלג להם ורוח ונשמה שנפח בהם ואם עבר כוס התרעלה על עמו ונחלתו חשו ולא התמהמהו לגשת אל שרי הארץ בלי מורא ופחד והשנית כי לא לבשו גאות ולא התעטרו גאון אם נפל חכלם בנעימי הון ועושר כבוד והדר, וגם אם גדלם המלך לא הלכו בגדולות ולא רמו עיניהם, אדרבה במקום שנמצא גדולתם שם נמצא גם ענותנותם; כי ידעו והבינו כי עצם ובשר המה מעצם ובשר האומה הישראלית, על כן דרשו טוב לעמם ודברו שלום לכל זרעם. והטעם השלישי, כי מלאכת צדקתם בכל דבר הנוגע לאהבת האדם לא עשו לכבוד עצמם, להתפאר ולהתרום ולעמוד במקום גדולים; והטעם הרביעי: כי אז לא שלטה עוד רוח הקנאה במחנה ישראל ואת חכמת המסכן וכינת נבונים לא בוז, וממילא היתה ידם רב להם להיותם למליצים בין שרי המלוכה ובין בני עמם — ומי יתן והקוראים הנכבדים את אשר יראו ימהרו לעשות כהראשונים ז"ל.

אם אמרתי אספרה כמו על אדות אנשי החיל הנקובים בספר הזה הלא דברי מחול ירביון ובלא לא חפצתי, ע"כ אך בקצתם ולא בכלם אנע פה. והנה הראשון שבראשונים הרב הגאון הגדול אשר היה רצוי לרוב אחיו, ע"י תורתו וחכמתו, גדולתו ומעשי החסד והרחמים בקש"ת מו"ה ר' שמשון ווערטהיים ז"ל אליו נהרו

כל אשר דאגה בלבו, ביתו היה פתוח לרוחה לכל המחכים לעזרה בצרה, בכיסו לא נתן עין והזיל כסף עד אין מספר לטובת הכלל והיה למליץ בין בני קהלות יעקב ובין יושבי על מדין, אשר להם המשפט העז והממשלה ואני לא ארבה בשבחיו, כי כח מעשיו הגיד לעמו רע כאח לי החכם המפואר אשר שמו הטוב ילך למרחקים לתהלה ולתפארת ע"י ספריו הרבים המלאים דעה בינה והשכל בש"ת מו"ה דוד המכונה פראפעסאר ד"ר קויפמאן נ"י, אשר יורה דעה ומבין שמועה בבית התלמוד להכנת רבני קהלות ישראל בעיר בודאפעסט, הוא הקדיש שני ספרים מיוחדים¹⁾ לזכרון הרב הגאון הנ"ל וכמעט לא הניח מקום להתגדר בו בספור מעשי תקפו וגבורתו ורק בענין אחד אחזה דעתי אף אני והוא ששמות התואר אשר כנו במו את הרב הגאון ז"ל כמו רב דמדינת מעהרען בעהמען אונגארן היו להרמת כבודו ולא לתאר גבול הרבנות, והעד לדברי, כי לדעת הרב הגאון הגדול רש"ל רפ"ס ז"ל²⁾ שם רב איננו נרדף עם מורה כי אם עם ארון ובאמת לא אחת ושתיים גדל המלך נגידי ישראל החפץ ביקרם ע"י שם הכבוד רב המדינה כאשר יכנה האפיפיור לפעמים שם כומר אחד: ערצבישוף (כלי תת לו גבול ממשלה וערצביזטום) וכמו כן בוודאי היה השם רב מדינה אצל הרב הגאון ר' ש"ז ז"ל שם הכבוד כי מי גבון יאמין שהרב ז"ל נשא ונתן בבר ותבן בכסף וזהב עם רוזני ארץ ואדירי המלוכה כאשר נקרא בשם "האפפאקטאר" ונשא עוד על שכמו את עול הרבנות של מדינות שונות עם כל טרחן משאן וריבן, אין זאת כי אם אשר היה איש מכובד לפני מלכים התיצב וקבע לו עוד עתים גם לתורה גם למעשים טובים אשר בזה רוח המקום ורוח הבריות נוחה הימנו. וכברוהו בכל תוארי הכבוד כמו רב מדינה וכדומה³⁾.

גם בנו החשוב ר' ליב ז"ל מלבד אשר כתוב בספר הנכחי בדבר תומתו יראתו וצדקת לבו הננו מוצאים על גב מצבת קבורתו בצד ימין חרותים הדברים האלה: 'יום מהומה מבוכה ואין משים על לב להאי דבלע העפר, היום פנה וחשך מאוד עד עת אשר יקיצו וירננו שוכני עפר וצדק לפניו יהלוך, פזר נתן לאביונים להקים הדלים מעפר. דרכיו דרכי מישור וסלול, היו ימיו עד שוב לעפר יתעלה, יהודה עד בוא מבשר קומי שבי ירושלים התנערי מעפר. ובצד שמאל: 'ללת הרועים כי שורד אדרתם, הארי כי נטרף שאגו כפירים, הכל נרדם כי חלף ועבר, ארז הלבנון פרי עץ רענן באדירים. וסבבו בשוק הסופדים מספר על יודעי נהי על אביר אבירים דבו ידובבו במספר מר לכל חוצות יאמר הה הה בתמרורים, אמן פה טמון עד כי ירננו יושבי סלע ויצוחו מראש הרים".

ר' מרדכי יפה מרגליות ז"ל נכד לר' מרדכי שלעזינגער ז"ל אשר היה לו רשיון לשבת עם הגלויים לו בעיר מלוכה וויען גם אחרי אשר גורשו היהודים משם מטעם המלך בשנת ת"ל שכר מעשי הלולים⁴⁾ אשר עשה לטובת בית מלכות ונקרא

¹⁾ Kaufmann: Samson Wertheimer, Wien, Friedrich Beck, 1888. Urkundliches aus dem Leben S. W.'s. Wien 1890

²⁾ Die Notablenversammlung der Israeliten in Böhmen 1850 p. 256.

³⁾ ראה בענין תואר אב"ד דברי חן ונועם בס' "מבחר פנינים" להרב הגדול החכם הכולל מו"ה חיים נתן דעמביצער ז"ל צד ו'.

⁴⁾ Weschl: Geschichte Wiens, S. 277; L. A. Frankl: Inschriften, S. XX; אבל עיין מה שכתב Grätz, X., S. 264; Jost, Gesch. des Judenth. III., S. 180. die letzte Vertreibung der Juden in Wien 152 n. 5.

בשם הכבוד „האפפאקטאר“ גם היה גדול להיהודים ורצוי לרוב אחיו כי נתמנה לראש ופרנס בהיות מושבם שם ובלי ספק עי' העריך אליו הרופא ר' יקותיאל מוילנא כתב מליצה לטובת ר' משה חיים לוצאטו ז"ל¹⁾ ולר' מרדכי היו ג"כ מהלכים בין העומדים על רום מדרגת חברת אנשי בני ישראל וע"כ כתוב על מצבת קבורתו: „מרדכי יצא לאור פני מלך עליון בירח האיתנים, רשומו נכר ויציאתו מן העולם בהנה נהי וקינה דוי כל לבב על עבודת הוורש אשר היה ראש סגנים. כי פרשת גדולת מרדכי לפרט אין די אבנים ידו רב לו למשקל ולמטרה בשמעתא כ"א מן הראשונים מקום הניח לו להתגדר בפלפולו מראה צד לכל פנים ראש מדברים בכל מקום ותל שהכל אליו פונים גדול שמו בשערים, רודף שלום וחסד כל הימים ושנים, לבש עשרת לבושים מעיל ישע ובגדי צדקה בשרונים, יגע והציל כמה נפשות וקהלות מגירושים וצרות משונים וי בנפול האי ביתא אשר היה בית ועד להיושבים בשבת תחכמונים, ונבער אש ונמס לב השומע איך אבד כלי מלחמות ומגינים, יום המות היה כיום הולדו והלך במ"ט משמונים, כי שפתיו דובבות עד צאת נשמתו תפלות ותחנונים, הלך לחי עלמא דקשוט למנוחה באור זך מפנינים תנצב"ה:

אלה אם אזכרה לבי עלי דוי כי פסו אמונים כאלה מבני קהלתנו ואין לנו לא אחד ושנים במשפחה אשר להם לב להבין כי אין לנו שיור רק התורה אשר עלינו החיוב להיות למטה ולמשען ללומדיה ולעוסקים בה. הוא ר' מרדכי אשר כתב להגאון ר' יונתן אייבשיץ²⁾ ואם מה' יצאה זאת. ליתן בלב המלכה להסכים להפר עצת שוטנים וכו'.

ר' זלמן זינצהיים ז"ל גם לו זכר בין העוסקים בצרכי חצר בית המלך ועוד נמצאים בבית עקד מכתבים (ארכיו) שטרי התנאים משנת תצ"ג בין ר' לעוו זינצהיים נכד לאיש גדול בענקים ר' שמואל אפפענהיימער ז"ל³⁾ ובין העומדים למשמרת חצר בית המלך להספיק תבן ומספוא לצרכי סוסי חצר בית המלך ולדעתי מזה היה חותם תכנית למשפחת זינצהיים: אבוס בר ועליו מלאך אשר בידו כד להציק על המספוא מים ואין כל ספק בעיני שהמצבה⁴⁾ בבית הקברות ראסוי אשר עליה יאמר שלא נודע למי היא — היא לר"ז זינצהיים ז"ל ורבים הם הטעמים אשר לא יתנו לפקפק בזה: א) שכל התוארים והיחסים אשר חרוטים בעט ברזל ועופרת על מצבת הקבר הזה נמצאים ונאמרים מ"ר זלמן זה ז"ל בספר הנוכחי. ב) לא נשמע שמן מנהו שהלך לדרך למרחוק ובצדק ישאל השואל אנה הוא בא ואיזה מקום מנוחתו? ג) לא רבים היו אשר להם הכח והעז והגבורה להשתדל לטובת אחרים ור' זלמן זה ז"ל היה אחד מהם ואם נאמר על הנקבר שעשה טוב בהשתדלותו והיה קרוב לחורים וסגנים ואיננו יודעים מי הוא זה ואיזהו, הרשות נתונה להוציא דבר מתוך דבר שאין זה כי אם ר' זלמן דנן. ד) הנקבר פה יהולל כי היה מחזיק לומדי תורה מלחמו נתן ומימיו נאמנים נתן בין לקרובים ורחוקים — וכל זה יאמר המחבר ז"ל על ר' זלמן דנן שכל ימי מגורו בווען וזה ימים רבים נתן לו מטה שלחן כסא מנורה חנם אין כסף

¹⁾ Peter Beer: Geschichte etc. der Secten 2. Bd. S. 300; כרם חמר S. 166, מחברת ג', Grätz, X., S. 357.

²⁾ Grätz: Geschichte der Juden, X., Note 7, S. CXVI.

³⁾ Wolf: Geschichte der Juden in Wien, S. 63.

⁴⁾ L. A. Frankl: Inschriften S. 81 eigentl. 83.

ואף הקדיש סכום לא קטן לבנות בתי תפלה באויסעע. ה) הוא היה חבר להשתדלן הגדול ר' מרדכי יפה ז"ל אשר מת ב' שנים קודם למיתת הפלוני הנקבר פה וכמעט בכל משפחת זינצהיים שנת מותם נכתבה מלאה וכן כתוב גם על מצבת קבורת הנוכחי וכאשר ישבחו ויפארו וירוממו את ר' מרדכי הנ"ל בן ישבחו בשנוי לשון את המת הנקבר פה על כן לא רחוק הוא מלהאמין ששמו וזכרו הוא ר' זלמן ז"ה ז"ל. וז"ל כתב המצבה: "י"ג הטהורה עש"ק ונקבר ביום א' כ"ו תמוז ת"ו י"ד זיין לפרט קטן איש תם וישר וכשר רך בשנים שמו וזכרו היה בארץ כל ימי חלדו לאיש תמים לעניים ולאביונים, ידו היתה פתוחה לתת להם לחם, מצות ד' עשה חוקותיו ותורותיו היה שמר לילות וימים הלא על זה דוה לבנו שהלך לעולמים בקוצר שנים אלה מקוננות יקראו וישאו עליו נהי, עפעפיו יולו מים בייא בייא על כלי חמדה שנאבד כי בעודו בחיים ריחו היה נודף לטוב למרחקים כבשמים וקטורת סמים, היה מחזיק לומדי תורה מלחמו נתן ומימיו נאמנים מטובו היה משפיע ומזון זיין בביתו לקרובים ורחוקים ירא ד' במצותיו מאד וגם לתורה היה קובע עתים עושר והון היה בביתו וצדקתו עומדת לדור דורים קרוב לחורים וסננים הוא בהשתדלותו עשה טובים בזכות זה ינוח בשלום ויזכה לעמוד לזכיה לקץ הימים ה"ה האלוף הקצין המפורסם בין גדולים ותמים . . . תנצב"ה. — ולפי מראית עין היו ימי ר' זלמן זה ז"ל מועטים כי אף מבניו ובנותיו לא נשמע דבר רק ממיתת הילדה (?) חיים בן הקצין הר"ר שלמה זינצהיים ביום ה' כ"ה אדר ת"ק לפ"ק תנצב"ה¹).

והעומד ג"כ למעלה לראש בין אנשי המעלה האלה, איש אין ערוך אליו, הוא ר' משה לופעץ אגילאר גר צדק אשר הקיסר זכר לו אהבת נעורים כאשר היה עוד מגורו בארץ ספרד — מלבד אשר כתוב בספר, ולפי דעתי הפליג המחבר לא מעט בספוריו, נדע מאשר נמצא על אודותיו בעקד המכתבים בפינאנץ מיניסטעריום, לכל אשר קראהו היה קרוב, הוא הפיר עצת אויביו להעמים על שכמי היהודים במדינת מעהרען משא כבד מנשוא, הוא הכין בתי תפלות ליהודים מנהג ספרדי בקהלות וויען וטעמעשוואר²) בקהלה ראשונה מפני שהיה שם מכון שבתו ובקהלה האחרונה מפני שנשא ונתן שם עם שר צבא אויסטריא פרינץ אוגען הוא היה למנן וצנה לכל באי תחת צל קורת טוב לבבו ואהבתו לדת ועם ישראל היתה כאש תוקד בו לא תכבה — מעשה תקפו וגבורתו כתוב בספר הנכחי וגם ידידי המנוח המליץ הנודע לשם ולתפארת ד"ר לודוויג אויגוסט פראנקעל נ"ע כתב עליו במכתבים שונים³) אמנם לא נקל הוא לברר וללבן חטי האמת מן התבן של ספור בעלמא אשר רוח הבקורת ישאהו רק זה ברור שהקיסר קארל הששי זכר לו אהבת נעורים בעוד היה מרום שבתו בספרד קרוב למלכות ויתעלם אתו באהבים גם אחרי אשר נכנס בבריתו של אברהם אבינו ועסקיו עם ממשלת אוסטריא הם כתובים בארכיוו ותודה לידידי הנ"ל ולהח' שוויינבורג-אייבענשיטץ אשר הודיעוני בטובם מכל אשר כתוב שם ואם ירצה ד' אדבר בו עוד בשפת אשכנז — גם לבנין טירת שענברון הלוח ג' מאות אלפי זהובים⁴) — סמוך לשנת תק"י נסע והלך ללונדון ולא שב עוד לווען הבירה וטעם

¹) L. Frankl: Inschriften, 64.

²) Geschichte der türk. jüd. Gemeinde, 1888.

³) Allg. Ztg. d. Judenth. 1854, No. 50, 51.

⁴) Geschichte der türk. jüdischen Gemeinde.

וסבה לזה לא נודע, גם נסתר מה היה לו — ולפני איזה שנים בקשתי את מכירי פרא-פעסור שעכטער שידרוש ויחקור בלונדון אולי ימצא שמו וזכרו במצבת קבורתו, אמנם לא ידע איש את קבורתו — ולי הוגד שמשפחת אדלער בקהלת האללעשוי במדינת מעהרן הוא נצר מאגילאר דנן — אולי יודע יותר מזה הרב הגדול מלונדון ד"ר הערמאן אדלער. בפרט אשר האיש אדלער מהאללעשוי הגיד לי שהרב אדלער נ"י מודע לו.

גם השר ליכטענשטיין אשר דרש טוב להאומללים ורצה להיהודים זכור לטוב הוא היה מחסידי אומות העולם אשר לא הבדיל בין שאינו בן ברית לבין בן ברית כי זה כל האדם.

והנה מכל אשר הכינותי לפניך קורא אהוב תראה להבין שטובה כפולה ומכופלת להמחבר ז"ל עלינו שהראה לנו לדעת כל אשר נעשה בקהלת אויסעע בשנת תפ"ב והצלחה ע"י ישועת ד' והודיענו שת"ל לא אלמן ישראל ובכל ערן ועדן קמו אנשי חיל היושבים על חגוי סלע מצב אנושי אשר להם לב להבין במה נושע ישראל והעוז והרצון להיות לנו למושיע ע"כ שמו וזכרו אל נשכחה ויהי לנו למשמרת עד עולם וזאת מצבת קבורתו אשר שלח לי בטובו ראש עדת אויסעע האדון ר' זלמן פאללאק. נפטר כ"ב מרחשון תקל"ה.

ואברהם

שב למקומו ולבית עולמו עולם שכלו טוב, וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ימים התורני המופלג מו"ה אברהם בן הרבני המופלג מוה"ר מרדכי לייפניק מבראדא זצ"ל. תנצב"ה.

מדי דברי מקורות אויסע ותהלוכותיהן לא אשכח להעלות לזכרון את אדוני אבי זקני ז"ל אשר היה שם אב"ד ומארי דאתרא ה"ה הרב הגאון הגדול חסיד ועניו כקש"ת מו"ה אברהם פרוסטיץ ז"ל לפניו היו גלויים ש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים כספר פתוח וגם ספרי מדרש ואגדה לא נסתרו ממנו סוד הקבלה היו לאור יום ודרש ברבים בשפתי חן ונועם ועל כלם לא היה לו התלמוד עיקר אלא המעשה, לא פסק שומי מגירסא תפש ישיבה, שמר מצות ד' כבבת עיניו מדבר מן החי לא טעם טעם ישב בתענית ולא אכל ולא שתה כי אם שתי פעמים בשבוע (ביום ג' בערב וסעודת שבת קודש) מלחמו פרס לאביונים וכל הדופקים על שערי לבבו קבל בסבר פנים יפות בפרט לומדי תורה. אלה אם אזכרה לבי עלי דוי כי ספריו הרבים אשר היו בכתובים לא אדע איפוא הם מונחים רק ספר כפת המנעול הוציאו בניו הנשארים לאור אחרי מותו וזה הוא מר אדני זקני ז"ל אשר שמו החשוב נקרא עלי מו"ה מנחם מנדל ב"ג ואחיו הגדול מו"ה יצחק מנדל גאלדענשטיין ז"ל וגם אחותם מרת פייערל פרעהליך נ"ע היתה אתם במעשה הצדקה הזה ויהי נועם ד' שזכותם יגן עלינו וצדקתם תעמוד לטוב לנו עד עולם סלה.

ווי ען, י" שבט תרנ"ה לפ"ק.

מנדל בר"מ בוימגארטען.*

(*) אודה לידידי הרב החכם המהולל כש"ת מו"ה דוד קויפמאן נ"י חסדו על אשר נעתר לבקשתי להעמיס על שכמו עול החגהה כי כבד עלי הדבר בשגם חולה עינים אנכי ומלבד זאת עבודה רבה היא להוציא ספר כ"י ישן מתחת מכבש הדפוס נקי משבושים וידידי החכם נ"י עוד הוסיף ע"כ להרים ערך הספר ע"י הערותיו רב תבונה. מ. ב"ג.